

MEYERS (*Joseph-Désiré-Albert-Jean*), Geneesheer (Brugge, 29.11.1870 - Sint-Pieters-Woluwe, 22.2.1963). Zoon van Désiré en van Verstraete, Marie.

Joseph Meyers werd geboren in een oud herenhuis gelegen tegenover de Jezuwietenkerk in de Vlamingstraat te Brugge. Vandaar vertrok zijn vader, Désiré Meyers, die wijnhandelaar was, naar de Noordzandstraat, in een woning met ruime kelders en groot genoeg om een familie met twaalf kinderen te herbergen. Joseph Meyers deed flinke studies in het nabije Sint-Lodewijkscollege (Rhetorica 1888).

Naar zijn eigen getuigenis was, van jongs af, zijn lectuur gericht op al wat met ridderschap en avontuur te doen had. Hij droomde ervan officier te worden — dit beroep bracht immers decoraties met zich mee — maar zijn ouders oordeelden dat jura studeren te Leuven wel nuttiger was. Na twee jaar met tegenzin college te hebben gelopen kwam de bevrijding op 17.7.1890 in de vorm van de loting voor de militaire dienst. Hij wou geen vervanger aanduiden en werd op 6.10.1890 ingelijfd bij het 1^e artillerieregiment te Gent, waar hij kolonel Bourlard goed kende. De universiteitsstad bood hem de mogelijkheid medische studies aan te vatten en het door een voluntariaat van acht jaar tot legerdokter te brengen (doctoraats-diploma: 28.2.1896).

Voor korte tijd was hij verbonden aan het hospitaal te Brugge en, op 17 april 1896, werd hij tijdelijk gedetacheerd bij het Militair Kartografisch Instituut, hetgeen in die tijd het overstappen naar Congolese dienst betekende. Volgens immatriculatie nummer 1715 van het personeel van de Onafhankelijke Congostaat, werd Meyers op 1 mei 1896 benoemd tot geneesheer 2^e klasse. Met een licht onderscheid geeft zijn immatriculatie 13365 van het 4^e linieregiment, dat hij tot plaatsvervangend geneesheer 2^e klasse benoemd werd bij ministerieel besluit van 2 juli 1896. Om te ontsnappen aan het eentonige leven dat hem te wachten stond in een Belgische garnizoenstad, bood hij zich aan bij de Onafhankelijke Congostaat. Voorgesteld en aanbevolen door zijn stadsgenoot Dr Dryepont, werd hij aangenomen als geneesheer 2^e klasse voor de duur van drie jaar en tegen een jaarwedge van 6 000 F.

Hij scheepste te Antwerpen in op de *Albertville*, de 6^e mei 1896 en arriveerde op 26 mei 1896 te Boma, waar hem het district Stanley Falls als bestemming werd aangewezen. Hij verliet Boma op 9 juni 1896. De officiële bescheiden vermelden nog de Boven-Ituri als bestemming (28.11.1896), evenals een aanstelling tot plaatsvervangend rechter te Stanley Falls op 10.8.1897 en een benoeming tot geneesheer 1^e klasse op 1.8.1898 (plaatsvervangend geneesheer 1^e klasse op 30.9.1898 volgens immatriculatie 13365). Gedurende zijn eerste term in Kongo werden Dr Meyers twee weddeverhogingen toegekend: 7.000 F op 1.1.1898 en 7.600 F op 1.1.1899. Ingescheept te Boma op 2.5.1899 op de *Ville de Maranhao* kwam hij terug in het vaderland op 27.5.1899, hetgeen het einde van zijn driejarige diensttijd in Congo betekende. Weer opgenomen in het leger, werd hij adjunct-geneesheer 2e klasse op 28.7.1899 en adjunct-geneesheer 1e klasse op 9.7.1900. Een tijdelijk detacheren bij het Militair Kartografisch Instituut volgde op 13.12.1900.

Op 19 januari 1901 werd Joseph Meyers als geneesheer aangeworven bij het Comité spécial du Katanga, dat zijn eerste expeditie uitzond onder de leiding van majoor A. Weyns, voor de duur van twee jaar en tegen een jaarwedge van 12.000 F. De *General*, een stoomschip van de Deutsche Ostafrika-Linie bracht hem naar Shinde in Mozambique (25.2.1901). Om gezondheidsredenen zag Dr Meyers zich verplicht Afrika te verlaten: hij was terug te Antwerpen op 14.7.1902.

Op 5.12.1902 werd hij verbonden aan het 1^e regiment gidsen en kreeg verschillende mutaties als bataillondokter. Op non-activiteit ge-

steld op 26.9.1911 werd Joseph Meyers gepensioneerd op 29.6.1914. Vanzelfsprekend ging het hier om een kortstondige opruiming vermits hij in augustus dienst hernam als reserve-regimentsdokter. Achtereenvolgens was hij verbonden aan het hospitaal te Brussel, Antwerpen, Oostende, Duinkerke, Calais (na enkele maanden verblijf in Engeland), aan het instructiecentrum voor oudmilitairen te Fécamp, aan het 4e linieregiment en aan het hoofdkwartier van de eerste legerdivisie.

Op 17.2.1903 was Dr Meyers in het huwelijk getreden met Hélène Smets uit Hombeek.

Voor Afrikaanse aangelegenheden zal hij wel stellig geconsulteerd zijn geweest. We weten in elk geval, dat hij op 11.1.1905 de algemene vergadering bijwoonde van het „comité médical pour le sanatorium de Ténériffe”.

Na de wapenstilstand van 1918 vervoegde hij de staf van de plaats Brussel. Op 26.6.1929 werd hem de eretitel van kolonel-geneesheer toegekend.

Een derde maal zag Dr Meyers Congo: in 1952 was hij er de eregast van de Compagnie des chemins de fer du Congo supérieur aux Grands Lacs Africains die haar vijftigjarig bestaan herdacht. Hij woonde er te Tongoni de inhuldiging bij van het monument waar Lippens, De Bruyne en andere medestrijders in de veldtochten tegen de slavenhandelaars, rusten.

Dr Joseph Meyers staat vooral bekend, in de geschiedenis van de Belgische aanwezigheid in Congo, om het uitzonderlijk aandeel dat hij had in het bestrijden van de troepen die door baron Dhanis in de streek van Stanley Falls werden samengetrokken voor de geplande expeditie naar Bahr-el-Ghazal, doch op 14.2.1897 aan het muiten sloegen. De maanden van verschrikking die erop volgden heeft Meyers beschreven in zijn boek *Le Prix d'un Empire* dat hij reeds in 1913 opstelde, doch eerst in 1943 in het licht gaf en waarvoor het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut hem de prijs voor de koloniale literatuur voor de periode 1941-1944 toekende. Dit boek is een van de klassieke werken uit onze koloniale literatuur en beleefde in 1945 een tweede en in 1964 een derde uitgave. Het bestaat essentieel uit een onopgemaakt doch zeer levendig geschreven verhaal van de voor een geneesheer niet alledaagse bedrijvigheid van legeraanvoerder, die Meyers door de omstandigheden te beurt is gevallen. Het gebrek aan Europese officieren noodzaakte deze dokter de leiding te nemen in krijgsoperaties die een beslissende wending gaven aan de strijd tegen de opstandelingen die een groot gedeelte van Oostelijk Congo bedreigden. Het was trouwens zijn innigste wens deel te nemen aan een expeditie en met die bedoeling had hij zich aan de studie van het Swahili gezet.

Zijn loopbaan in Congo was Meyers echter weinig avontuurlijk begonnen: een medische rondreis in het kamp van La Romée bij Stanleystad. Daarop volgde een onderzoek omtrent de oorzaken van de deficiënte gezondheidstoestand van de Congolese militairen die men van Stanley Falls naar Kasongo stuurde ter instructie. Gedurende een viertal maanden verzorgde hij op een eiland, „l'île Dhanis” in de stroom nabij Pontherville, opperbevelhebber baron Dhanis, wiens gezondheid zwaar gehavend was na de dramatische gebeurtenissen in Ituri.

Aldus groeide tussen Dhanis en Meyers een blijvende en hechte sympathie.

Wanneer op 29.9.1897 een expeditie, onder de leiding van kommandant A. Doorme, Nyangwe verliet om een aanval tegen de rebellen te ondernemen, dan was Dr Meyers erbij, als bevelvoerder van een détachement. Een eerste zege werd behaald op 23.12.1897 te Boko op de Longarivier. In een verslag aan baron Dhanis (25.12.1897) beschrijft Doorme de moed van Dr Meyers in deze bewoordingen: „Je tiens surtout à signaler la brillante conduite du docteur J. Meyers, qui pendant 2 h 30 heures est resté sous un feu terrible et à qui, grâce à son courage et à son énergie, est dû en grande partie le brillant succès de la journée”.

Die overwinning betekende nog niet de uit-

eindelijke nederlaag van de muitende troepen. De strijd tegen de opstandelingen werd een tijdlang stopgezet met de aankomst in het operatiegebied van de nieuwe vice-gouverneur-generaal A. Vangele, die Dhanis moest vervangen (september 1898) en meteen de politiek van de regering, die onderhandelingen aanbevolen had, zou toepassen. Die pacificatiepolitiek slaagde echter niet, omdat men met soldaten te doen had die een niet onbelangrijke groep uitmaakten, goed gedruild waren en wel besloten het werkelijke of vermeende onrecht dat hun was aangedaan, te wreken. De ziekte van Vangele was nog een reden te meer voor de regerende instanties om Dhanis die reeds de terugreis had aangevat, weer het bevel over de operaties te dragen. De opstandelingen veroverden Kabambare op 14 november 1898. Dhanis, die steeds de theorie had voorgehouden „Chaque fois que l'on attend une attaque on est perdu” nam het offensief. Meyers, wiens prestige bij de Kongolese soldaten groot was, niet het minst door zijn kennis van inlandse talen, kreeg de leiding van de expeditie. De militair verdrong de geneesheer. Op 30.12.1898 werd Kabambare opnieuw bezet: de opstandelingen hadden de plaats in vlammen achtergelaten. De dag daarop volgden leden zij een zware nederlaag te Bwana-Debwa. Een belangrijk gedeelte van de buit die zij uit Kabambare hadden meegesleept, viel in handen van de regeringstroepen. De strijd was hard geweest en Meyers vergat niet de nadruk te leggen op de moedige houding van

zijn manschappen, in het rapport dat hij aan Dhanis stuurde. Deze laatste lichtte de gouverneur-generaal in over de uitslag van de strijd: „Le gouvernement appréciera et récompensera le docteur Meyers et le lieutenant Delhaise qui ont été admirables...”.

Meyers die een enorme verantwoordelijkheid had gedragen en die de meest hachelijke omstandigheden had doorworsteld, viel te Kabambare ernstig ziek. Zijn toestand dwong hem tot de terugkeer naar het vaderland. Hij, die het woord idealisme niet wilde gebruiken, had zichzelf tenvolle gegeven.

Uit zijn publicatie, die een prachtige getuigenis is over een der lastigste campagnes — vooral wegens de ontzettende berooidheid waarin de troepen van de staat moesten leven — in Congo gevoerd, krijgt men het beeld van een Meyers die plichtsgetrouw was en eenvoudig, behept met het tikje humor dat de Bruggeling eigen is en zijn verachting uitsprekend voor sommige blanke chefs wier bluf hij niet kon verdragen. Bij hem telde alleen de werkelijke waarde van de mens. Zijn correspondentie, soms geschreven op een onogelijk blaadje papier uit een schrijfboek gescheurd, tekent zijn realistische zin en zijn vriendschap voor Dhanis wiens politiek hij door dik en dun verdedigde. Dr Meyers bleef een geneesheer: dat blijkt uit sommige exacte details van zijn beschrijvingen. Een enkele keer maakte hij zich boos wanneer zijn eer als arts openlijk werd aangevallen. Hij was echter nog meer een militair, met bewondering voor discipline voor zover die geen slaafsheid werd, voor dapperheid en voor degelijke organisatie. De rustige kalmte van de Noorderling, zoals hij die had leren kennen bij zijn vriend de Zweedse officier Adlersträhle, schijnt op hem een beslissende indruk te hebben gemaakt. Door het vertrouwen dat van hem uitstraalde, wist hij een gewillig oor te vinden zowel bij gezagvoerder als bij ondergeschikte.

Joseph Meyers was drager van de volgende decoraties: ridder van de Koninklijke Orde van de Leeuw (1.4.1899); dienstster (1.7.1899); ridder 1e klasse in de Orde van Wasa (17.6.1900); ridder in de Kroonorde en Oorlogskruis (Dagorder van het leger 26.7.1917); „Pour le courage et le dévouement dont il n'a cessé de donner des preuves au cours de sa présence au front et dans les missions qui lui ont été confiées”; ridder in de Leopoldsoorde met palm (21.7.1918); militair kruis 2e klasse (15.11.1918); overwinningsmedaille (8.8.1919); herdenkingsmedaille van de veldtocht 1914-1918 (12.9.1919); officier in de Kroonorde met palm (21.7.1921); officier in de Leopoldsoorde (8.4.1923); militair kruis 1e klasse (8.4.1929); Drager van zes frontstrepes.

Publicatie: *Le prix d'un empire*.

10 mei 1966.
M. Luwel.

Immatriculatienunder 1715 van het personeel van de onafhankelijke Congostaat en immatriculatie Comité spécial du Katanga, beide in voormalig Ministerie voor Afrikaanse Zaken; immatriculatienunder 13365 van 4de linieregiment, 1ste divisie, 4de brigade, in Koninklijk Museum voor het Leger en Militaire Geschiedenis, alwaar zich ook een dossier Jos. Meyers bevindt. Het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika te Tervuren bezit een fonds Dr. J. Meyers, terwijl het fonds Dhanis heel wat documenten bevat die de operaties belichten. Naast gegevens die wij van Dr. Meyers zelf mochten vernemen, vindt men inlichtingen in: *Le Vieux Congo*, Souvenirs recueillis par Leo Lejeune, Bruxelles 1930, p. 133-166. — *A nos héros coloniaux morts pour la civilisation 1876-1908*, Bruxelles, 1931. — A. Lejeune-Choquet, *Histoire militaire du Congo*, Bruxelles 1906. — *Le mouvement géographique*, 1901, kol. 45. — *Les Vétérans coloniaux*, 1947, février, p. 23-25. — *La Revue congolaise illustrée*, 1948, janvier, p. 12-13; *id.*, juillet, p. 10-11. — *La Force publique de sa naissance à 1914*, Bruxelles 1952. — Haec Olim... *Annuaire van het Sint-Lodewijkscollege*, Brugge 1952-1953, p. 51-57. — A. Duchesne, *Léopold II et le Maroc (1885-1906)*, Bruxelles, 1965.